Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан/ _____ факультету
_____ _____
(підпис) (ініціали та прізвище)
«_____»_____2021___

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Українська мова за професійним спрямуванням

першого рівня вищої освіти

ОПП Середня освіта (Географія. Біологія та здоров'я людини)

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією
факультету іноземної та слов'янської філології
«_____»_____2021 р.
Голова
_____

Суми 2021

Розробник:

Герман Вікторія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри української мови

Протокол № ___ від «____»_____20__ р.

Завідувач кафедри докт. пед. наук, проф. О. М. Семеног

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна
форма навчання</td><td>заочна
форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Кількість кредитів – 4</td><td rowspan="11">бакалавр</td><td colspan="2">Обов’язкова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>2-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="9">Загальна кількість годин - 120</td><td>3-й</td><td>3-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>12 год.</td><td>4 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>20 год.</td><td>4 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>84 год.</td><td>112</td></tr>
<tr><td colspan="2">Консультації:</td></tr>
<tr><td>4 год.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: іспит</td></tr>
</table>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мова – істотний елемент духовної культури, джерело самовираження особистості, художньо-естетичних цінностей, постійний акумулятор високої моральності. І. Огієнко справедливо зазначив, що як про духовну зрілість окремої особи, так і про зрілість цілого народу судять найперше з культури його літературної мови; рідна мова – то сила культури, а культура – сила народу.

Метою вивчення навчальної дисципліни є підвищення рівня лінгвістичної, комунікативної, соціолінгвальної компетенції майбутніх фахівців через засвоєння теоретичних знань і вироблення стійких практичних навичок культури усного й писемного фазового мовлення; оцінювання мовних фактів із погляду нормативності / ненормативності та функціональної доцільності; формування висококультурної національно-мовної особистості фахівця.

Основним **завданням** вивчення дисципліни є формування фахової мовної компетенції (оволодіння головними засадами культури усного й писемного мовлення, естетикою мови) й усвідомлення майбутніми фахівцями взаємозв'язків системи мови, її структури й невербальних структур; формування вмінь виявлення мовних і мовленнєвих помилок та їх редагування в писемному й усному мовленні; наукове обґрунтування правил організації мовних одиниць залежно від вибору типів мовлення у різних галузях суспільної комунікації.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є мовна нормативність і мовленнєва компетентнісь у фахово-комунікативній діяльності (ОРФОЕПІЧНІ, АКЦЕНТУАЦІЙНІ, ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ, СЛОВОТВІРНІ, МОРФОЛОГІЧНІ, СИНТАКСИЧНІ, ОРФОГРАФІЧНІ, ПУНКТУАЦІЙНІ, СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ); виражальні засоби усного й писемного фахового мовлення; ділові папери фахової комунікації.

Головне завдання вищої школи у період відродження української нації – готувати висококваліфікованих фахівців, які бездоганно володіють державною мовою в усній і писемній формах, мають систематичні знання, поглиблюють їх, виявляють стійку увагу до мови взагалі й власного мовлення зокрема, переконані в суспільній цінності високого рівня культури мовлення, особливо в **регіональній мовній ситуації (білінгвізм) українсько-російського порубіжжя.**

Академічна доброчесність.

Університет – є платформою, що забезпечує рівні можливості для навчання, наукової роботи, набуття знань, розвитку вмінь та, як результат, формування компетентностей, потрібних студентам протягом їх життя та роботи. Оскільки студенти є членами академічної спільноти, вони мають дотримуватись кодексу академічної доброчесності та нести індивідуальну відповідальність за власну роботу. Всі види поведінки, що порушують кодекс, – списування, плагіат, підробка – є незаконними та піддаються дисциплінарному покаранню.

Відповідно до Кодексу Академічної доброчесності Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка учасники освітнього процесу повинні: діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики; самостійно виконувати навчальні завдання; коректно посилатися на джерела інформації у разі

запозичення ідей, тверджень, відомостей; надавати достовірну інформації про результати власної навчальної, наукової, творчої діяльності; усвідомлювати значущість норм академічної доброчесності, оцінювати приклади людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності; давати моральну оцінку власним вчинкам, співвідносити їх із моральними та професійними нормами.

(«Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у освітньо-науковій діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка», що ухвалене рішенням вченої ради університету протокол № 12 від 18 червня 2020 року https://sspu.edu.ua/images/2020/doc/polozhennya_pro_sistemu_zabezpechennya_ad_ 2866f.pdf).

Методи навчання

Абстрактно-дедуктивний, конкретно-індуктивний, проблемно-пошуковий (проблемна лекція, практичні вправи аналітичного змісту, самостійна робота), дослідницький (індивідуальна навчально-дослідна робота, реферат, творчі завдання), частково-пошуковий, інтерактивні (вебінари, тренінги, презентації, дистанційні освітні технології), практичні методи навчання (вправи, практичні роботи та ін.).

Методики та технології навчання: теоретико-інформаційні (усний виклад, лекція, бесіда, розповідь, консультація, пояснення, обговорення, дискусія, консультування), практико-операційні (вправи, алгоритми, експерименти), пошуково-творчі (мозкова атака, творчий діалог, аналіз ситуацій), самостійна робота (виконання тестів, вправ), контрольно-оцінювальні (виступ, контрольна робота).

Компетентності

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 5. Здатність до професійного спілкування державною та англійською мовами.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ПК 3. Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному).

ПК 13. Здатність комунікувати з колегами у галузі географії, біології та здоров’я людини і методики їх навчання щодо наукових та освітніх досягнень як на загальному рівні, так і на рівні спеціалістів, здатність робити усні та письмові звіти, обговорювати наукові теми рідною та англійською мовою.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Зв’язки з теоретичними та спеціальними курсами загального фундаментального та професійного циклу: історія України, філософія, педагогіка, психологія, етика, естетика, українська і зарубіжна культура та ін.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРЗ 3. Знатє основи усного та писемного професійного спілкування, норм сучасної української літературної мови та іноземної мови щодо професійного спілкування, основ ділового етикету. Знає та розуміє словотворчий мінімум відповідної іноземної мови, граматичного мінімуму (морфологія, синтаксис) та лексичного мінімуму відповідної галузі науки і розмовних тем.

ПРУ 2. Володіє основами професійної культури, готує та редагує тексти професійного змісту державною мовою, а також володіє іноземною мовою на рівні, необхідному для роботи з науково-методичною літературою. Створює документи та професійні тексти відповідно до норм української мови.

ПРК 2. Розуміє значення культури як форми людського існування, цінує різноманіття та мультикультурність світу і керується у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

ПРА 1. Уміє вчитися упродовж життя і вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетентності

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	*Знання:* здобувач засвідчує фундаментальні, різнобічні, системні знання системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови; основних термінів і понять курсу; виявляє глибокі знання мовної системи, функціональних стилів, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки у виявленні мовних закономірностей та законів; самостійно здобуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавальних завдань; володіє знаннями, здобутими у ході виконання самостійної роботи; володіє інформацією про найновіші досягнення у лінгвістичній галузі, вміє застосувати її для розв'язання практичних завдань. *Уміння:* виконує вправи найвищої складності, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, подає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, не припускаючись помилок; спирається на знання різних концепцій та підходів до тлумачення мовних фактів і закономірностей; здатен запропонувати власні шляхи і способи розв'язання лінгвістичних задач. Здобувач дотримується принципів *академічної доброчесності.*
82 - 89	*Знання:* здобувач засвідчує повною мірою знання системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови, функціональних стилів; основних термінів і понять курсу; виявляє глибокі знання мовної

	системи, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки у виявленні мовних закономірностей та законів; самостійно здобуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавальних завдань. *Уміння:* виконує вправи найвищої складності, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, подає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, не припускаючись помилок. Здобувач дотримується принципів *академічної доброчесності.*
74 - 81	*Знання:* здобувач на належному рівні засвідчує знання системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови, функціональних стилів; основних термінів і понять курсу; володіє основним теоретичним матеріалом: знання засвідчують оволодіння основною навчально-науковою літературою, але не виявляють ознайомлення з додатковою літературою; демонструє широку лінгвістичну компетенцію, але не завжди її достатньо для пояснення причинно-наслідкових зв'язків у мовній системі. *Уміння:* виконує основні види практичних завдань, але не завжди правильно пояснює власні дії; виконує дії класифікаційного характеру, але допускає мовленнєві помилки в оформленні класифікаційних жанрів; не може пояснити вияву всіх лінгвістичних закономірностей; аналізує мовні явища, припускаючись поодиноких помилок. Здобувач дотримується принципів *академічної доброчесності.*
64 - 73	*Знання:* здобувач засвідчує задовільні знання системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови, функціональних стилів; основних термінів і понять курсу; має фрагментарний, не завжди усвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не завжди може запропонувати власні приклади; не застосовує знання у нових умовах або слабко орієнтується в тому, як їх застосувати; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи; не здатен до креативності. *Уміння:* виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; коментує мовні явища, але припускається помилок; у мовленні наявні деякі недоліки; тяжіє до творчого розв'язання лінгвістичних задач. Здобувач дотримується принципів *академічної доброчесності.*
60 - 63	*Знання:* здобувач засвідчує достатні знання системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови, функціональних стилів; основних термінів і понять курсу; має фрагментарний, не завжди усвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не застосовує знання у нових умовах; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи. *Уміння:* виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного

	характеру, але виконує дії лише за аналогією; коментує мовні явища, але припускається помилок; у мовленні наявні недоліки. Здобувач у цілому дотримується принципів *академічної доброчесності.*
35-59	*Знання:* здобувач засвідчує слабкі знання системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови, функціональних стилів; основних термінів і понять курсу; слабко володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової літератури: не володіє термінологією, помиляється у процесі формування визначень, не може навести приклади. *Уміння*: відчуває труднощі під час виконання простих вправ; допускає помилки у виявленні мовних одиниць, визначенні їх структури, семантики та функцій; помиляється у визначенні категоріальних властивостей. Здобувач порушує правила *академічної доброчесності.*
1 - 34	*Знання:* здобувач не засвідчує знання системи української літературної мови, різнорівневих особливостей сучасної української літературної мови, функціональних стилів; основних термінів і понять курсу; не володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової літератури: не володіє термінологією, помиляється у процесі формулювання визначень, не може навести приклади; не обізнаний з науково-довідковою літературою. *Уміння:* відчуває труднощі під час виконання простих вправ; допускає помилки у виявленні мовних одиниць, визначенні їх структури, семантики та функцій; помиляється у визначенні категоріальних властивостей; не вміє застосовувати теоретичні положення у розв'язанні практичних завдань. Здобувач порушує правила *академічної доброчесності.*

Методи оцінювання

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за системою ЄКТС та національною шкалою оцінювання. Накопичувальна бально-рейтингова система передбачає оцінювання компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою, за всі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності: виступ на занятті, контрольна робота, тестування, поточний контроль, індивідуальна навчально-дослідна робота, самостійна робота, неформальне навчання.

Розподіл балів

Поточний контроль – **73 б**.																			Разом	Сума
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2									РОЗДІЛ 3						
Т1	Т2				Т1	Т2	Т3	Т4	Т5					Т1	Т2	Т3						
Поточний контроль																				**100**

6	6				6	6	6	6	6					6	6	6					**60 Іспит 25**
Контроль самостійної роботи																					
	3					4			4						4						**15**

* За бажанням студента можуть враховуватися результати навчання у **неформальній освіті** (відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у СумДПУ імені А. С. Макаренка); зокрема: участь в олімпіаді – 15 балів, участь у тренінгу, вебінарі, майстер-класі з питань фахової мови – 6 балів.

** **Розподіл балів по заочній формі навчання:** практичні заняття – 30 б., контрольна робота – 20 б., самостійна робота – 25 б. Іспит – 25 б. Усього 100 б.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	**A**	**відмінно**
82 - 89	**B**	**добре**
74 - 81	**C**	
64 - 73	**D**	**задовільно**
60 - 63	**E**	
35-59	**FX**	**незадовільно з можливістю повторного складання**
1 - 34	**F**	**незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни**

5. Засоби діагностики результатів навчання:

тести, реферат, контрольна робота, самостійна робота, індивідуальне навчально-дослідне завдання (стаття з проблем фахової культури мови, участь у конференції з доповіддю з проблем фахової мови).

6. Програма навчальної дисципліни
Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ФАХОВОГО (ПРОФЕСІЙНОГО) СПІЛКУВАННЯ

Тема 1. ВСТУП. ДЕРЖАВНА МОВА – МОВА ФАХОВОГО (ПРОФЕСІЙНОГО)

СПІЛКУВАННЯ

Фахова українська мова як окрема лінгвістична дисципліна. Предмет, мета і завдання курсу, зв'язок з іншими науковими дисциплінами.

Мова фахового (професійного) спілкування як функціональний різновид літературної мови. Найважливіші ознаки літературної мови.

Мова в державному, духовному та інформаційно-культурному просторах. Мова як виразник ментальності етносу, засіб творчого освоєння світу і самовираження особистості.

Культура фахової мови – складова частина загальної культури людини. Культура фахової мови – складова частина професійної майстерності. Мовнокомунікативна компетенція. Культуромовна особистість фахівця як національний і соціокультурний феномен. Неперервна мовна освіта. Мовна свідомість і самосвідомість. Мовне чуття.

Тема 2. МОВНА ПОЛІТИКА І МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ. СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ФАХОВОЇ МОВИ

Мовна політика. Мовне планування. Етапи розвитку мовної політики в Україні. Конституція України про державну мову і мови національних меншин. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 р.).

Мовна ситуація в суспільстві. Соціальні чинники мовної поведінки людей. Соціальні ролі мовної особистості. Сучасна взаємодія української і російської мов. Підґрунтя сучасної мовної ситуації в державі. Етапи розвитку мовної ситуації в Україні.

Поняття про білінгвізм як характерну ознаку сучасної мовної ситуації в Україні. Мовна інтерференція та її джерела. Суржик як наслідок інтерференції в умовах білінгвізму. Типи інтерферем на різних мовних рівнях. Причини мовленнєвих труднощів білінгвів.

ТЕМА 3. МОВНА НОРМА – ЦЕНТРАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ТЕОРІЇ ФАХОВОЇ МОВИ

Мовна норма як лінгвістична категорія. Суспільний характер мовної норми. Лінгвальна і соціально-історична сутність норми. Внесок вітчизняних учених і представників зарубіжних лінгвістичних шкіл у розробку теорії мовної норми.

Історія розвитку поняття норми. Дефініція норми літературної мови. Співвідношення понять «система мови» – «норма мови» – «літературна норма». Норма й узус. Основні критерії визначення мовної норми в сучасному мовознавстві.

Варіантність і стабільність мовних норм. Основні джерела варіантних нормативних реалізацій. Типи варіантів норми: хронологічні (діахронічні), регіональні, стилістичні, контактні. Акцентуаційні, орфоепічні, фонематичні, морфологічні варіанти слова. Розрізнення понять «варіантність норми» і «варіантність літературної мови».

Мовна норма і правило. Відображення норм у сфері кодифікації. Динамічність норми і статичність кодифікації. Позитивні і негативні аспекти кодифікації. Сучасні тенденції мовної норми.

Типологія мовних норм. Причини порушення мовних норм: соціальний фактор, діалектне оточення, білінгвізм, культурний рівень мовців тощо.

ТЕМА 4. ФУНКЦІОНАЛЬНІ СТИЛІ У ФАХОВОМУ МОВЛЕННІ. ІНТЕГРАЦІЯ НАУКОВОГО Й ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛІВ У ФАХОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Науковий стиль української мови

Мета, завдання, сфера використання, основні функції наукового стилю.

Підстилі наукового стилю. Власне науковий підстиль і його жанри*:* наукова стаття, наукова монографія, кваліфікаційна робота, дисертація, доповіді, тези та ін. Навчально-науковий підстиль і його жанри: лекції, навчально-методичні видання (підручники, посібники, навчально-методичні збірники, конспекти, хрестоматії тощо). Науково-популярний підстиль і його жанри. Науково-діловий підстиль і його жанри*:* технічна документація (контракти та інструкції для підприємств, резюме, повідомлення про досліди, інструкція, науковий звіт, аналітична записка, службовий лист, устав, положення). Науково-інформативний підстиль і його жанри: реферат, реферативний огляд, анотація, патентний опис. Науково-довідковий підстиль і його жанри: словники, довідники, каталоги. Термінологічний словник. Наукова замітка, наукова рецензія, відгук. Науковий огляд, науковий портрет, наукова біографія та ін.

Традиційні стильові ознаки: абстрагованість, інформаційна насиченість, ясність і об'єктивність викладу, конкретність, логічна послідовність, монологічний характер викладу, діалогічність, лінійність, точність і однозначність, лаконічність, доказовість, переконливість, аналіз, синтез, аргументованість, нейтральність, безособовість та ін.. Образність та експресивність у науковому стилі. Інформативна та перформативна функції наукової мови.

Мовні засоби наукового стилю.

Фонетико-інтонаційні особливості усної форми наукового стилю. Комунікативні властивості наукової мови (повна вимова звуків, переважно розповідна інтонація, уповільнений темп мовлення). Засоби милозвучності української мови.

Лексика наукового стилю. Широке використання слів з абстрактним значенням, термінологічної лексики, запозичених слів. Уживання слів у прямому значенні. Відсутність розмовних, просторічних слів, слів з емоційно-експресивним забарвленням. Цінність терміна в науковому тексті. Наукова термінологія. Основні вимоги до термінів: точність, асоціативність, варіативність та ін. Особливості синонімії у термінології. Відмінність термінів від професіоналізмів і професійних жаргонізмів. Доцільність використання у фаховому мовленні іншомовної лексики. Українські відповідники до запозичених термінів. Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність. Поняття «авторський термін». Основні способи термінотворення.Фразеологізована термінологія і кліше.

Граматика наукового стилю. Уживання іменників ІІ відміни чоловічого роду в родовому та давальному відмінках. Кличний відмінок іменників. Відмінювання українських та іншомовних прізвищ, імен, по батькові, географічних назв. Рід, число невідмінюваних іменників. Перевага відносних прикметників. Аналітична форма вищого і найвищого ступенів порівняння якісних прикметників. Особливості уживання займенників у науковому стилі. Норми вживання та відмінювання числівників. Інформаційне навантаження особових дієслів, стійких дієслівно-іменникових сполук, дієслівних форм. Уживання прислівників у наукових текстах. Функціональний діапазон сполучників і прийменників. Видільні або обмежувальні частки у науковому стилі.

Синтаксис наукового мовлення. Узгодження, керування, зв'язок між підметом і присудком. Прості ускладнені (однорідними, відокремленими, вставними членами) речення в науковому тексті. Помилки в побудові речень з дієприслівниковим зворотом, у реченнях з однорідними членами. Активні та пасивні конструкції на -но, -то на означення результативності. Уживання в наукових текстах односкладних речень. Особливості вживання складносурядних і складнопідрядних речень у науковому стилі. Форми передачі чужої мови (пряма, непряма мова, цитата) у науковому стилі.

Офіційно-діловий стиль української мови

Мета, завдання, сфера використання, основні функції стилю.

Основні ознаки й мовні засоби офіційно-ділового стилю: логічна основа, послідовність і точність викладу актів, документальність, об’єктивність оцінок, гранична чіткість, емоційно-

експресивна нейтральність вислову; відзначається суворими вимогами до лексики й фразеології (широке використання професійної термінології, канцеляризмів, абревіатур, відсутність діалектизмів, жаргонізмів, просторічних виразів, слів із суфіксами суб'єктивної оцінки тощо); характеризується як зростаючою стандартизацією мови (вживання усталених словесних формул, значна частота повтору слів, зворотів, конструкцій), так і своєрідністю синтаксису (прямий порядок слів: підмет – перед присудком і якомога ближче до початку речення; означення – перед означуваним; додаток – після керуючого слова; обставинні слова – якомога ближче до пояснюваного; вставні слова вживаються на початку речення тощо); високий ступінь одноманітності, стандарту форми, сувора регламентація розміщення та будови тексту.

Підстилі офіційно-ділового стилю. 1. Законодавчий – використовується в законотворчій сфері у вигляді Конституції, законів, указів, статутів, постанов тощо.2. Дипломатичний – використовується в сфері між державних офіційно-ділових стосунків у вигляді договорів, конвенцій, протоколів, заяв тощо. 3. Юридичний – використовується в юриспруденції у вигляді актів, позовних заяв, протоколів, постанов, запитів, повідомлень тощо. 4. Адміністративно-канцелярський – використовується в професійно-виробничій сфері, правових взаєминах і діловодстві у вигляді офіційної кореспонденції, договорів, контрактів, заяв, автобіографій, доручень тощо.

Тема 5. КОМУНІКАТИВНІ ЯКОСТІ МОВИ

Історія дослідження комунікативних якостей мови. Взаємодія і взаємозалежність комунікативних якостей мови. Шляхи оволодіння ними.

Правильність мови як одна з визначальних ознак культури мови. Критерії правильності. Правильність мови і мовні норми та правила. Причини порушення правильності мови, шляхи їх усунення.

Точність мови як одна з головних комунікативних якостей мови. Предметна і понятійна точність, їх взаємозв'язок. Екстра- й інтралінгвістичні фактори досягнення точності мови. Багатозначні слова, синоніми, антоніми, омоніми, пароніми, фразеологізми, терміни і точність мови. Причини порушення точності. Шляхи досягнення точності мови.

Логічність мови як ознака культури мови, її зв'язок із точністю. Предметна і понятійна логічність, їх взаємозв'язок. Логічність на рівні висловлювання і зв'язного тексту. Основи формування логічності. Причини порушення логічності мови, шляхи їх усунення.

Чистота мови як ознака культури мови, її зв'язок з правильністю. Причини порушення чистоти мови (діалектизми, жаргонізми, варваризми, вульгаризми, просторічні слова, слова-паразити, суржик тощо), шляхи їх усунення.

Багатство мови як ознака культури мови. Лексичне, семантичне, граматичне й інтонаційне багатство. Шляхи оволодіння багатством мови і багатством мовлення.

Виразність мови як важлива комунікативна якість. Виразність вимовна і текстуальна. Умови досягнення виразності: самостійність мислення, власне ставлення до повідомлюваного, знання мовних норм, виражальних можливостей мови тощо.

Доречність мови як ознака культури мови. Зв'язок доречності з точністю, чистотою і виразністю мови. Доречність стильова, контекстуальна, ситуативна.

Тема 6. МОВНИЙ ЕТИКЕТ

Поняття про комунікативний етикет: мовний, мовленнєвий, лінгвоетикет. Історія виникнення та сучасний мовний етикет.

Етнолінгвістична специфіка мовного етикету. Емотивні і структурні зміни в україномовному етикетному спілкуванні. Лексико-граматичні та стилістичні особливості українського мовного етикету. Формули мовного етикету в різних ситуаціях.

Розділ 2. НОРМИ ФАХОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ТЕМА 1. ПРАВОПИСНІ НОРМИ ФАХОВОЇ МОВИ

Історія українського правопису і проблеми правописної норми. Наукові дискусії щодо українського правопису. Основні зміни в новому українському правописі 2019 року (власне зміни й варіантні доповнення до чинної норми: фемінітиви; варіантні форми родового відмінка; «и» на початку слова; «т» замість «ф»; йотування; вживання великої букви; написання іншомовних слів; написання складних слів та ін.).

ТЕМА 2. ОРФОЕПІЧНІ НОРМИ ФАХОВОЇ МОВИ

Орфоепічні норми як вияв фонетичних законів української мови, їх суспільне значення. Орфоепія і культура усного мовлення вчителя.

Норми вимови голосних фонем української мови. Фонетико-орфоепічний суржик у системі голосних. Норми вимови приголосних фонем української мови. Помилки білінгвів у вимові приголосних. Вимова звукосполучень. Вплив асиміляції і спрощення приголосних на вимову звукосполучень. Особливості вимови слів іншомовного походження.

Сучасні тенденції української орфоепії.

Характеристика українського наголосу. Незакріпленість і рухомість наголосу. Акцентна норма та її варіації. Закономірності наголошування різних частин мови. Подвійний наголос у словах. Семантико-граматична диференціація лексем за допомогою наголосу.

Складні випадки наголошення слів (власних назв, власних імен, прізвищ, іншомовних слів).

Акцентуаційний суржик. Порушення акцентуаційних норм під впливом діалектного середовища, за аналогією до генетично подібних утворень, що мають певний тип наголосу.

Сучасні тенденції української акцентології.

ТЕМА 3. ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ НОРМИ ФАХОВОЇ МОВИ

Поняття лексико-фразеологічної норми. Закони сполучуваності слів (предметно-логічні, граматичні, лексичні). Лексична полівалентність і моновалентність.

Синоніми і культура мови. Пароніми і проблема точності слововживання. Специфіка вживання іншомовної лексики. Професійна термінологія. Міжмовні омоніми і проблема двозначного тлумачення контексту. Тавтологія, плеоназм і культура мови.

Системні відношення у фразеологізмах. Стійкі словосполучення і кліше. Фразеологічно зумовлена сполучуваність слів. Українська фразеологія у зіставленні з російською: відповідники, безеквівалентні усталені конструкції. Фразеологічні антоніми та синоніми.

Причини порушень лексичних і фразеологічних норм.

Калькування в українській мові. Лексичні, семантичні, фразеологічні й граматичні кальки Позитивне й негативне значення калькування.

ТЕМА 4. МОРФОЛОГІЧНІ НОРМИ ФАХОВОЇ МОВИ

Поняття морфологічної норми. Норма й основні морфологічні категорії. Сучасні тенденції морфологічних норм.

Іменник. Нормативність категорії роду. Форми жіночого роду іменників – назв осіб за професією. Форми іменників – назв осіб за трудовою діяльністю (фемінітиви), соціальним статусом, національною належністю, родинними стосунками, місцем проживання; назви мешканців населених пунктів України. Норми вживання родових форм іменників, що не збігаються за родовою ознакою в українській і російській мовах. Нормативність категорії числа. Нормативність категорії відмінка. Клична форма іменників як самобутня морфологічна ознака української мови. Іменники ІІ відміни чоловічого роду в родовому та давальному відмінках. Визначення роду незмінюваних іменників. Норми творення та наголошування

абревіатур. Географічні назви: правопис, відмінювання, узгодження з номенклатурними словами. Прізвища: правопис, відмінювання, наголошування.

Прикметник. Ступені порівняння прикметників; якісні прикметники, що не мають ступенів порівняння. Особливості творення присвійних прикметників. Труднощі в словозміні прикметника.

Числівник. Норми вживання та відмінювання числівників. Поєднання числівників з іменниками. Нормативне наголошування числівників при словозміні. Вживання числівників на позначення дат.

Займенник. Морфологічні й лексичні норми вживання й відмінювання займенників.

Дієслово й дієслівні форми. Труднощі у вживанні дієслова: безособові дієслівні форми, наказовий спосіб дієслів, особливості використання одних форм дієслова замість інших, предикативні форми на –но, -то. Норми вживання активних дієприкметників на -уч-(-юч-), -ач-(*яч-).* Уживання пасивних дієприкметників на –н-ий, -т-ий. Особливості творення дієприслівників.

Граматичний суржик. Причини порушення морфологічних норм.

ТЕМА 6. СИНТАКСИЧНІ НОРМИ ФАХОВОЇ МОВИ

Поняття синтаксичної норми. Порядок слів у реченні. Узгодження підмета і присудка при виборі числа й роду іменника. Узгодження означень і прикладок – власних назв. Складні випадки синтаксичного керування й узгодження. Словосполучення, що розрізняються формою залежного слова в українській і російській мовах. Безеквівалентні словосполучення.

Норми вживання прийменників у словосполученнях; культура вживання прийменників *по, на, в (у), при, за* та ін. Проблема синонімного вживання прийменників. Розбіжність у вживанні прийменників та сполучників у російській та українській мовах.

Типи помилок у реченнях з дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами.

Особливості побудови складних речень. Пряма і непряма мови, синоніміка різних способів їх передачі.

Причини порушення синтаксичних норм. Сучасні тенденції синтаксичних норм.

Тема 7. РЕДАГУВАННЯ ПОМИЛОК

Поняття «норма», «помилка», «анорматив», «відхилення», «девіація» у мовній і мовленнєвій діяльності вчителя-філолога. Сучасні аспекти дослідження помилок: лінгвістичний, психолінгвістичний, соціолінгвістичний, лінгводидактичний. Проблема систематизації помилок. Загальна типологія помилок (мовні, логічні, комунікативні, композиційні та ін.). Дискусійні підходи вчених до класифікації помилок.

Мовні помилки: орфографічні, пунктуаційні, орфоепічні, акцентуаційні, лексико-фразеологічні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні. Помилки-інтерфереми.

РОЗДІЛ 3. МОВНА КУЛЬТУРА ФАХОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Тема1. МОВНА КУЛЬТУРА УСНОГО ФАХОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Спілкування як інструмент фахової діяльності. Особливості усного спілкування. Функції спілкування. Основні закони спілкування. Етапи спілкування. Тактика й стратегія спілкування. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування.

Публічний виступ у фаховій діяльності вчителя. Сутність і специфіка публічного виступу. Етапи підготовки до виступу. Структура виступу.

Риторична особистість і риторична культура. Складові риторичної культури (логічна, психологічна, мовленнєва, невербальна, зовнішня).

Види індивідуального фахового спілкування: лекція (підготовка до лекції, структура, мовно-риторичні аспекти виголошення); доповідь, повідомлення (етапи підготовки, мовно-риторичні вимоги до організації та виголошення, психологічний контакт зі слухачами);

промова (основні риси, особливості підготовки й виголошення; мовно-риторичні засоби організації).

Види колективного фахового спілкування: бесіда, дискусія (полеміка), перемовини, нарада, конференція. Особливості їх підготовки; мовно-риторичні засоби організації. Полемічні прийоми. Мистецтво аргументації. Мовні засоби переконання.

Презентація як вид фахового спілкування.

Тема 2. НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Письмові роботи наукового стилю: реферат, курсова робота, магістерська робота, тези, рецензія, відгук, анотація, стаття. Оформлення наукових робіт: бібліографічний опис, різні способи уведення цитат у текст, внутрішньотекстові і підрядкові посилання.

Просторово-графічна структура писемної мови: заголовок, епіграф, абзац, перенос, велика й мала літери, нумерація, пропуски, примітки тощо.

Тема 3. ДІЛОВІ ПАПЕРИ ЯК ЗАСІБ ПИСЕМНОЇ ФАХОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Документ як основний вид ділового спілкування. Реквізити ділових паперів. Загальні вимоги до тексту документа. Змістова та лінгвістична композиція тексту. Класифікація сучасних документів.

Документи в освітянській діяльності:

- кадрово-контрактні (автобіографія, резюме, характеристика, заява, контракт (трудова угода, трудовий договір), особовий листок з обліку кадрів, трудова книжка);
- організаційно-розпорядчі (статут, положення, інструкція, правила, постанова, ухвала, розпорядження, наказ, вказівки);
- довідково-інформаційні (протокол, витяг з протоколу, записки (службові, пояснювальні, доповідні), довідка, план, звіт, оголошення (повідомлення);
- особисті (заява, розписка, доручення, пропозиція, скарга).

Ділове листування. Стиль та етикет ділових листів. Види листів (запит, відповідь, підтвердження, прохання, повідомлення, нагадування, запрошення, пропозиція, вітання, подяка, супровідний, гарантійний, рекомендаційний тощо).

7. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин								
	Денна форма					Заочна форма			
	Усього	лекції	практичні заняття	самостійна робота	консультації	Усього	лекції	практичні заняття, конс.	самостійна робота
Аудиторна робота **Розділ 1. Теоретичні засади фахової (професійної) української мови**									
Тема 1. Вступ. Державна мова – мова фахового (професійного) спілкування	8	1	2	5		9	1		8
Тема 2. Мовна політика і мовна ситуація в Україні. Соціальний аспект фахової мови	9	2	2	5		10		2	8
Тема 3. Мовна норма – центральне поняття теорії фахової мови	7			5	2	7			7
Тема 4. Функціональні стилі у фаховому мовленні. Інтеграція наукового й офіційно-ділового стилів у фаховій комунікації.	6	1		5		9	1		8
Тема 5. Комунікативні якості мови	3			3		7			7
Тема 6. Мовний етикет	5			3	2	7			7
Розділ 2. Норми фахової української мови									
Тема 1. Правописні норми фахової мови	9	2	2	5		10	2		8
Тема 2. Орфоепічні норми фахової мови	7		2	5		7			7
Тема 3. Лексико-фразеологічні норми фахової мови	7		2	5		8			8
Тема 4. Морфологічні норми фахової мови	9	2	2	5		10		2	8
Тема 5. Синтаксичні норми фахової мови	9	2	2	5		8			8
Тема 6. Редагування	5			5		8			8

помилок									
Тема 3. Мовна культура фахової комунікації									
Тема 1. Мовна культура усного фахового спілкування. Публічний виступ у фаховій діяльності	9	2	2	5		5			5
Тема 2. Наукова комунікація як складова фахового спілкування	7		2	5		5			5
Тема 3. Ділові папери як засіб писемної фахової комунікації	7		2	5		5			5
Контрольна робота	3			3		5			5
Індивідуальна навчально-дослідна робота (на вибір) Участь у студ. наук. конф. з доповіддю (з проблем фахової мови) - **5 б.** / Стаття з проблем фахової мови в збірнику студ. праць - **8 б.**	10			10					
Усього годин	**120**	**12**	**20**	**84**	**4**	**120**	**4**	**4**	**112**

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ. Державна мова – мова фахового (професійного) спілкування	2
2	Мовна політика й мовна ситуація в Україні. Соціальний аспект фахової мови.	2
3	Правописні норми фахової мови.	2
4	Орфоепічні норми фахової мови.	2
5	Лексико-фразеологічні норми фахової мови	2
6	Морфологічні норми фахової мови.	2
7	Синтаксичні норми фахової мови.	2
8	Мовна культура усного фахового спілкування. Публічний виступ у фаховій діяльності.	2
9	Наукова комунікація як складова фахового спілкування	2
10	Ділові папери як засіб писемної фахової комунікації	
	Усього	**20**

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Бабич Н. Д. Культура фахового мовлення. Чернівці: Книги – XXI, 2005.
2. Бадер В. І. Стилістика української мови: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Луганськ: Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2006. 204 с.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 311с.
4. Бондарєва Н. О. Стилістика української мови: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Четверта хвиля, 2010. 248 с.
5. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кримець О. М.Фахова українська мова: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
6. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення. Вінниця: Нова книга, 2003. 472 с.
7. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням. Київ: Центр учбової літераури,2010. 624 с.
8. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення: навч. пос. Харків: «ОВС», 2002. 144 с.
9. Дудик П. С. Стилістика української мови: навчальний посібник. Київ: Академія, 2005. 368 с.
10. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Коць Т. А. Літературна норма і мовна практика: монографія. Ніжин: ТОВ «Вид-во «Аспект-Поліграф», 2013. 320 с.
11. Клєщова О. Є., Кравчук О. М. Культура української мови: навч. посіб. Луганськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011. 219 с.
12. Коломієць І. І. Стилістика української мови: навчально-методичний посібник для студентів факультету української філології. Умань: ПП Жовтий, 2011. 146 с.
13. Конторчук Г. Стилістика сучасної української мови: практичний курс: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Житомир: Рута, 2012. 219 с.
14. Мацько Л. І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: навч. пос. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
15. Мацько Л. І. Стилістика української мови / за ред. Л. І. Мацько. Київ: Вища школа, 2003. 462 с.
16. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування: навч. пос. Київ: Каравела, 2005. 352 с.
17. Микитюк О. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма: навч. пос. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018. 440 с.
18. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації / за ред. Ю. Бестерс-Дільгер. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 363 с.
19. Олексенко О. А. Сучасна українська мова. Морфологія: навч. посіб. - 2-е вид., допов. і випр. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2019. 274 с.
20. Пасинок В.Г. Основи культури мовлення: навч. пос. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 184 с.
21. Погиба Л. Г., Голіченко Л. М., Кавера Н. В. та ін. Культура української мови та практична стилістика: збірник вправ. Київ: Кондор – Видавничий дім, 2015. 198 с.
22. Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного. Київ, 2013.

23. Прокопчук Л. В. Культура мови. Модульний курс: навч. посіб. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. 244 с.
24. Рижко О. М. Стилістика української мови: практикум: навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: КиМУ, 2008. 250 с.
25. Рижко О. М. Практична стилістика: навчальний посібник. Київ: НАУ, 2010. 320 с.
26. Семеног О. М. Українська культуромовна особистість учителя (шляхи її формування в системі професійної підготовки): монографія / за ред. Л. І. Мацько. Київ: Педагогічна думка, 2007. 278 с.
27. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Львів: Світ, 2003. 216 с.
28. Синявський О. Норми української літературної мови. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 368 с.
29. Стилістика української мови (Теоретичні основи стилістики. Художньо-виразові засоби мовлення): навчально-методичний посібник для студентів-філологів закладів вищої освіти / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-тет української філології, К-дра української мови та методики її навчання; уклад. І. І. Коломієць. Умань: Візаві, 2019. 240 с.
30. Стилістика української мови: навчально-методичний посібник / упоряд.: А. С. Попович, Л. М. Марчук; за ред. А. С. Попович. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. 172 с.
31. Струганець Л. В. Динаміка лексичних норм української літературної мови XX ст. Тернопіль: Астон, 2002. 352 с.
32. Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду / за ред. Л. Масенко. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 399 с.
33. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч посібник-практикум / Г. Л. Вознюк, С. З. Булик-Верхола, І. П. Василишин та ін.Львів: Вид-во Львів.політехніки, 2017. 308 с.
34. Український правопис: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 284 с.
35. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей): монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 332 с.
36. Фаріон І. Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір. Львів, 2006.
37. Фаріон І. Мова – краса і сил: суспільно-креативна роль української мови в XI – середині XIX ст. Львів: Вид-во Нац. Ун-ту «Львівська політехніка», 2007. 212 с.
38. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ: Алерта, 2011. 696 с.

Додаткові:

1. Абрамович С. Д. Мовленнєва комунікація. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 472 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної девіатології: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 236 с.
3. Берестенко О. Г. Культура професійного спілкування: навч.-мет. пос. Луганськ, 2013.
4. Гнаткевич Ю. Уникаймо русизмів в українській мові! Короткий словник-антисуржик для депутатів Верховної Ради та всіх, хто хоче, щоб його українська мова не була схожою на мову Вєрки Сердючки / Юрій Гнаткевич. Київ: Просвіта, 2000.
5. Довідник з культури мови / за ред. С. Я. Єрмоленко та ін. Київ: Вища школа, 2005. 399 с.
6. Домбровський В. Українська стилістика і ритміка. Українська поетика. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2008. 488 с.
7. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд: монографія. Київ: НДІУ, 2007. 444 с.
8. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ: Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.

9. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Синтаксис. Донецьк: ДонДУ, 2001. 660 с.
10. Капелюшний А. Стилістика й редагування: практичний словник-довідник журналіста. Львів: ПАІС, 2002.
11. Караванський С. Пошук українського слова, або Боротьба за національне “я” / Святослав Караванський. Київ: Академія, 2001. 238 с.
12. Клименко М. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л.П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.
13. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення: навчальний посібник. Київ: Ліра-К, 2007. 240 с.
14. Кравець Л. В. Стилістика української мови: практикум: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2004. 199 с.
15. Культура мови на щодень / укл. Н. Я. Дзюбишина-Мельник, Н. С. Дужик, С. Я. Єрмоленко та ін. Київ: Довіра, 2000. 169 с.
16. Культура мовлення вчителя-словесника / укл. О. М. Горошкіна, А. В. Нікітіна, Л. О. Попова та ін. Луганськ: СПД Рєзніков В.С., 2007. 112 с.
17. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. Київ: Академія, 2004.163 с.
18. Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і язиком. Київ: ВД КМА, 2011. 135 с.
19. Німчук В. Проблеми українського правопису XX – початку XXI ст. Київ, 2002. 113 с.
20. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
21. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів: СПОЛОМ, 2001. 223 с.
22. Семеног О. М. Мовна культура – невід’ємна складова педагогічної майстерності. *Діагностика і розвиток педагогічної майстерності у професійних навчальних закладах*: монографія / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Педагогічна думка, 2007. С. 151-180.
23. Семеног О. М. Формування лінгвокультурознавчої компетенції майбутнього вчителя-словесника: збірник наукових статей. Миколаїв: МДПУ, 2007. С. 23-29.
24. Семеног О. М. Етнолінгводидактична культура вчителя-словесника. Київ; Глухів: РВВ ГДПУ, 2003. 108 с.
25. Семеног О. М. Культура наукової української мови: навчальний посібник. Київ: Академія, 2010. 216 с.
26. Симоненко Т. В. Теорія і практика формування професійної мовно-комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: монографія. Черкаси: Брама, 2006. 330 с.
27. Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ. Київ: Вища школа,2017. 414 с.
28. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. Київ: Знання, 2010. 374 с.
29. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С.О. Караман, О.В. Караман, М.Я. Плющ [та ін.]; за ред. С.О. Карамана. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.
30. Ставицька Л. Арґо, жарґон, сленг: Соціяльна диференціація української мови. Київ: Критика, 2005. 464 с.
31. Українська лінгвостилістика XX – початку XXI ст.: система понять і бібліографічні джерела / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Грамота, 2007. 368 с.
32. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування. Київ: Вікар, 2002. 223 с.
33. Шевченко Л., Шулінова Л. Стилістика української літературної мови: тести, завдання, вправи: навчальний посібник. Вид. 3-є, допов. і переробл. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2012. Кн. 1. 264 с.
34. Шевченко Л., Шулінова Л. Стилістика української літературної мови: функціональна діагностика тексту: навчальний посібник. Вид. 2-е. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2012. Кн. 2. 388 с.

35. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник. Київ: Академія, 2010. 312 с.

СЛОВНИКИ І ДОВІДНИКИ

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: Довіра, 2007. 207 с.
2. Башнякова Н. П. Російсько-український словник синонімів. КИЇВ, 1995. 265 с.
3. Білоус М., Сербенська О. Екологія українського слова. Практичний словник-довідник. Львів, 2005.
4. Бибик С. П. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів. Київ: Довіра, 1997. 399 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
6. Вирган І. О. Російсько-український словник сталих виразів. Харків: Прапор, 2002. 864 с.
7. Волощак М. Й. Неправильно – правильно: довідник з українського слововживання. Київ: Просвіта, 2007. 128 с.
8. Головащук С. І. Російсько-український словник сталих словосполучень. Київ: Наук. думка, 2001. 638 с.
9. Головащук С. І. Складні випадки наголошення: словник-довідник. Київ: Либідь, 1995. 192 с.
10. Горпинич В. О Словник географічних назв України: Топоніми та відтопонімічні прикметники. Київ: Довіра, 2001. 526 с.
11. Гринчишин Д. Г. Словник-довідник з культури української мови. Львів: Фенікс, 1997. 302 с.
12. Гринчишин Д. Г. Словник паронімів української мови. Київ: Рад. школа, 1986. 220 с.
13. Демська О. М. Словник омонімів української мови. Львів, 1996. 196 с.
14. Калашник В. С. Словник фразеологічних антонімів української мови. Київ: Довіра, 2001. 284 с.
15. Калашник В. С. Українсько-російський словник наголосів. Харків: Каравела, 1997.
16. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ: Довіра, 1995. 309 с.
17. Карпіловська С. А. Кореневий гніздовий словник української мови. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2002. 912 с.
18. Клименко Н. Ф. Словник афіксальних морфем української мови. Київ: ВАТ Укр. НДІ ПСК, 1998. 435 с.
19. Космеда Т. А. Комунікативний кодекс українців у пареміях: тлумачний словник нового типу. Дрогобич: Коло, 2010. 272 с.
20. Кочерган М. П. Словник російсько-українських міжмовних омонімів. Київ: Академія, 1997. 400 с.
21. Мазурик Д. В. Нове в українській лексиці: словник-довідник. Львів: Світ, 2002. 231 с.
22. Мацько Л. І. Російсько-український і українсько-російський словник: Відмінна лексика. КИЇВ: Вища школа, 1992. 255 с.
23. Олійник І. С. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник. КИЇВ: Рад. школа, 1991. 400 с.
24. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії: (словник- довідник філолога) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини; укладач І. І. Коломієць. 4-те вид., переробл. та допов. Умань: Візаві, 2017. 272 с.
25. Пономарів О. Д. Фонеми Г і Ґ : словник і коментар. КИЇВ: Просвіта, 1997. 40 с.
26. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.
27. Скрипник Л. І. Власні імена людей: словник – довідник. КИЇВ: Наук. думка, 1996. 335 с.
28. Словник епітетів української мови / уклад.: С. П. Бибик, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт. Київ: Довіра, 1998. 431 с.
29. Словник тропів і стилістичних фігур / автор-укладач В. Ф. Святовець. Київ: Академія, 2011. 176 с.
30. Словник іншомовних слів / укл. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ: Наук. думка, 2000. 680 с.
31. Словник синонімів української мови: у 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. Київ: Наук. думка, 1999-2000. 1981 с.
32. Словник української мови: в 11-ти томах / за ред. І. К. Білодіда та ін. Київ: Наук. думка, 1970-1980.
33. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови. Київ: Критика, 2003. 336 с.

34. Струганець Л. Культура мови. Словник термінів. Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2000. 88 с.
35. Українська мова. Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ: Українська енциклопедія, 2000. 750 с.
36. Універсальний довідник з ділових паперів та ділової етики. Київ: Довіра, 2003. 623 с.
37. Фразеологічний словник української мови: у 2-х т. / уклад.: В. М. Білоноженко, В.О. Винник, І. С. Гнатюк та ін. Київ: Наук. думка, 1999. 984 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

http://yak-my-hovorymo.wikidot.com /
http://chak-chy-pravylno-my-hovorymo.wikidot.com /
http://kultura-movy.wikidot.com /
http://rodovyi-vidminok.wikidot.com /
http://www.madslinger.com/mova/pravopys-2007 /
http://nepravylno-pravylno.wikidot.com /
http://ros-ukr-idioms.wikidot.com /
http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com /
http://ulif.org.ua /
http://www.mova.info /
http://www.novamova.com.ua /
http://www.slovnyk.net /
http://www.mova.kreschatic.kiev.ua/
http://lcorp.ulif.org.ua/dictua («Словники України»)
http://www.slovnyk.net (Великий тлумачний словник сучасної української мови)
5http://r2u.org.ua; http://krym.linux.org.ua (Академічний російсько- український словник за ред. А. Кримського)
6http://www.rosukrdic.iatp.org.ua (Російсько-український словник сталих виразів)
7http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm (Українська мова: Енциклопедія)
http://ulif.mon.gov.ua (Український лінгвістичний портал)
http://pravopys.vlada.kiev.ua (Інтернет-сторінка, присвячена мовним питанням)
www.mova.info
www.pravopys.net

Науково-методичні праці В. В. Герман з фахової української мови

1. Василенко В., Герман В. Академічна риторика: навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Суми: ФОП Наталуха А. С., 2011. 276 с.
2. Віртуальна мовна особистість: спецсемінар для студентів філологічних факультетів / за ред. В. В. Герман, А. Купрієнка. Суми, 2014. 25 с.
3. Герман В. В. Народна фразеологія в конфесійній мові П. Куліша та П. Грабовського. *Filologia, socjologia i kulturoznawstwo*. Warszawa, 2016. S. 56-59. (РІНЦ Science Index).
4. Герман В., Громова Н. Культура української мови: навчальний посібник для студентів філологічних (гуманітарних) факультетів вищих навчальних закладів. Суми: Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. 376 с.
5. Українська мова: Збірник тестових диктантів / за ред. В. В. Герман, Н. П. Дейниченко. Суми: Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. 260 с.
6. Герман В. В. Культура української мови: програма навчального курсу. Суми: Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. 20 с.

7. Герман В. В. Аналіз і прогнозування мовної ситуації в студентському середовищі (мовна поведінка і мовні орієнтації філологів Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка). *Філологічні науки.* Суми: Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. Ч. ІІ. С.11-19.

8. Герман В. В. Норми вживання активних дієприкметників теперішнього часу в професійному мовленні. *Актуальні проблема становлення сучасного юриста.* Суми, 2007. С. 140-143.

9. Герман В. В. Риторична культура як основа формування риторичної особистості вчителя. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова.* Серія 16. Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики. Вип. 20 (30). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. С. 64-67.

10. Герман В. Риторична культура вчителя в академічному просторі: навч. пос. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. 190 с.

11. Герман В., Громова Н.. Полемічна культура сучасного викладача й учителя української мови та літератури. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології:* наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. № 4 (88). С. 17-27.

12. Герман В., Громова Н. Сучасні орієнтири формування мовнокультурологічної компетенції педагога (з досвіду викладання української мови за професійним спрямуванням). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал* / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. № 9 (83). С. 219-229.

13. Герман В. Синтаксис складного речення: практичний комплекс: навч-метод. пос. Суми: Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 140 с.

14. Герман В. Синтаксис простого та простого ускладненого речень: практичний комплекс: навч-метод. пос. Суми: Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017.148 с.

15. Герман В. В. Риторична особистість учителя-філолога. *Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki* (30.09.2015 – 01.10.2015). Warszawa Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. С. 71-74.

16. Герман В.В. Синкретизм риторичної культури вчителя. *Nowoczesna nauka: teoria i praktyka*: Mater. III Międz. Konf. Nauk.-Prakt. / Pod red. S. Gorniaka. Katowice: Nowa nauka, 2019. S. 67-69.

17. Герман В. В. Іван Франко і соборна українська літературна мова. *SLAVICA NITRIENSIA časopis pre vyskum slovanskych filologii.* Toto čislo vyšlo v juni 2018. Vydavateľ: Univerzita Konštantina Filozofa v Nitre, 2018. С. 48-56.

18. Герман В. В. Функціонування питальної модальності в новелах В. Стефаника. *Literatura, socjologia i kulturoznawstwo*: Сопот (Польща), 2017. С. 95-99.

19. Герман В. В. Суржик як явище інтерференції. *Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний* аспект. Миколаїв: МНАУ, 2018. С. 39-42.

20. Герман В. В. Мова як вияв національної свідомості. *Культуромовна особистість фахівця XXI століття.* Суми: Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018.

21. Статус мови права в сучасній лінгвістичній парадигмі. *Національна самосвідомість та правова культура в умовах європейської інтеграції:* збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 лютого 2017 року / укл. О. М. Іваній. Суми: Сум ДПУ імені А.С. Макаренка, 2017. С. 103-108.

22. Формування культуромовної особистості фахівця в умовах неперрвної освіти / О. Семеног, Н. Громова, В. Герман та ін.; за заг. ред. О. Семеног. Суми: Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020 (подано до друку).

23. Мовна культура наукових досліджень: спецсемінар для бакалаврів / укл. В. В. Герман. Суми: Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. 28 с.

24. Музична термінологія в поезії шістдесятників: семантико-стилістичний аспект: спецсемінар для спеціальності 6.020303 Українська мова і література / за ред. В. В. Герман. Суми: Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 28 с.

25. Навчальний словник-мінімум загальновживаної української лексики для іноземців /за ред. В. Герман, В. Закорка. Суми: Мрія, 2020. 120 с.

26. Невербальні засоби комунікації як запорука успіху оратора: спецсемінар для студентів філологічних факультетів / за ред. В. В. Герман, Н. Соларьової. Суми: Сум ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2014. 48 с.

27. Норми вживання дієприкметників у діловому мовленні (на матеріалі нормативно-директивних документів про освіту: спецсемінар для спеціальності 6.020303 Українська мова і література / за ред. В. В. Герман. Суми: Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 30 с.

28. Риторична особистість: теорія і практика / за ред. В. В. Герман. Суми: Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. 42 с.

29. Риторика: від теорії до практики (у таблицях і схемах) / за ред. В. В. Герман. Суми: Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. 70 с.

30. Сучасна українська літературна мова: практичний синтаксис: навч.-метод. посіб. / за ред. В. В. Герман. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 250 с.

31. Українською говори… або Мовне обличчя Сумщини: Соціолінгвістичні дослідження магістрантів / за ред. В. В. Герман, Н. Пономаренко. Суми: Сум ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2012. 80 с.

32. Герман В. Медіакультура вчителя-словесника: інтеграційний аспект формування: методичні рекомендації до практичних занять із мовних дисциплін. Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 93 с.

33. Герман В., Вербицька В. Фемінітиви: становлення норми. *Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника* / за ред. О. М. Семеног. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С. 113-116.

34. Герман В.В. Формування полемічної культури риторичної особистості. *Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті:* збірник матеріалів V міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 2021 року) / за ред. О. М. Семеног. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2022. Випуск 5. С. 28-33.

35. Герман В. В., Формування полемічної культури риторичної особистості. *Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті:* збірник матеріалів V міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 2021 року)/ за ред. О. М. Семеног. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2022. Вип. 5. С. 28-33.

36. Герман В., Громова Н. Позитивне і негативне значення калькування: дискусійні погляд вчених. *WITH PROCEEDINGS OF THE II INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE «SCIENTIFIC PRACTICE: MODERN AND CLASSICAL RESEARCH METHODS»,* OCTOBER 15, 2021 • BOSTON, USA. I. 110-112.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Конспекти лекцій.
Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи.
Контрольні завдання для проведення проміжного контролю.
Навчально-методичні й навчальні посібники автора програми.
Мультимедійна техніка для презентацій.